

dige afmetingen, een enkel hiervan lijkt veel meer op een heel takkenstelsel met nog vrij groote enkelvoudige bladen, doch zoo'n samenstel van assimilatie-organen vormt slechts een drievoudig gevind blad, dat met een dikken algemeenen steel ingeplant is op den onvertakten stam. Aan het eind loopt die stam uit in den steel van een lange bloeiwijze. De bloemen duren slechts een enkelen nacht, en in den morgenstond liggen de groote licht-vleeschkleurige wijd geopende kronen op den grond. Na de vruchtvorming gaat de boom dood, hij is een der betrekkelijk weinig soorten omvattende groep van eens bloeiende boomen. We vonden er echter van vrij grooten omvang. Deze exemplaren hadden zich evenwel niet ongestoord kunnen ontwikkelen, de kampongbewoner had er indertijd den top uitgekapt en uit de wondvlakte een paar meter boven den grond hadden zich een aantal nieuwe loten gevormd en krachtig ontwikkeld.

Nog lang ging de weg door de alang-alang-velden, waardoor we van fraaie vergezichten konden genieten over de vlakte van Batavia, waar de donkergroene vlekken van de talrijke kampongs getuigden van den vruchtbaren bodem, welke aan zoovele menschen een bestaan verschafte. Ook naar den anderen kant was het uitzicht onbelemmerd en zagen we tegen de steile ruggen aan, en de laatste en hoogste was het doel van den tocht, de dicht beboschte Karang.

(Wordt vervolgd).

J. BEUMÉE.

KORTE MEDEDEELINGEN.

Eichhornia crassipes.

Er zijn in den eersten jaargang (1912) van dit tijdschrift al verschillende mededeelingen over het voorkomen van de waterhyacinth gedaan, in het Juni-nummer van jaargang 1918 wordt daarop teruggekomen en worden eenige aanvullende gegevens verstrekt. Voor zoover Borneo betreft, is alleen gewag gemaakt van Zuid-Borneo, meer in het bijzonder van het stroomgebied van de Barito-rivier. Hier in Koetei is ze echter eveneens reeds sedert jaren een goede bekende. Het afdrijven van eilandjes *Eichhornia* op de Mahakam-rivier, vooral na zware regens, was reeds in 1904 een gewoon verschijnsel. Drijvende concessies noemt men die hier in de wandeling. Sommige zijrivieren zijn er op bepaalde tijden van het jaar zoo vol van, dat men met een prauw er zich nauwelijks door kan werken. De Koeteineesche naam is Mampau, de in Koetei woonachtige Bandjereezen bezigen den naam iloeng-iloeng. Uit de vergelijking van het jaartal 1894, toen de plant voor het eerst in Indië werd ingevoerd volgens het artikel op blz. 2 in jaargang 1912 met het hierboven vermelde blijkt wel, hoe geweldig snel de verspreiding heeft plaats gehad. In datzelfde artikel wordt een verklaring gegeven, hoe de plant zich van plekken bovenstrooms naar beneden toe verplaatst, maar hoe of een verspreiding van de monding der Borneo-rivieren of van nabij de monding naar boven toe, die hier toch wel het waarschijnlijkst is, heeft plaats kunnen hebben, is nog niet duidelijk.

In den bovenloop der rivieren, daar waar de stroom zeer krachtig is, treft men de plant niet meer aan. In de Kedang Kepala bijv. (een der grootste zijrivieren van de Mahakam) ontbrak zij volgens persoonlijke waarneming van schrijver dezes in 1912 bovenstrooms van Moeara Antjaloeng, terwijl zij verder stroomafwaarts veelvuldig optrad. Het is toch niet wel aan te nemen, dat de eerste exemplaren zich aanvankelijk alle op dergelijke hoogstgelegen punten ontwikkelden en daarna stroomaf reisden. Er moet dan toch nog wel een andere verspreidingswijze bestaan.

Balikpapan, 23 Dec. 1918.

H. WITKAMP.

Excursie afd. Bandoeng.

Er behoorde een groote mate van optimisme toe van de zijde van het Bestuur der Afd. Bandoeng onzer vereeniging om een excursie uit te schrijven op Zondag 22 Dec. waarbij tot 2 uur op de gunst van het weer vertrouwd moest worden, immers het deed niets als regenen dikwijls al van vroeg in den voormiddag af. Doordat verschillende leden dit optimisme niet schenen te deelen en de kerstvacantie begonnen was, was het aantal deelnemers niet zoo talrijk als anders en ontbraken de damesleden zelfs geheel op het appèl. Maar zooda als dikwijls hadden de afwezigen ongelijk. De tocht werd begunstigd door het prachtigste weer en was voor allen een dag van genot. Hij werd ondernomen onder leiding van den heer HOOGLAND. Van Bandoeng werd door binnenwegen en voetpaadjes naar het Zuiden gemarcheerd door sawahs en dessa's over vlak terrein tot Gadjah aan de Tji Taroem, dat we na 2 uur bereikten. Hier brachten we een bezoek aan het graf van een aldaar begraven regent, merkwaardig doordat bij den ingang in de omheining het beeld staat van den God-olifant Ganega. De merkwaardigheid is uit religieus en ethnografisch oogpunt veel grooter dan uit dat van kunst, want uit eigen aanschouwing alleen had wij er geen olifant in ontdekt. Bij Gadjah staken wij de Tjitaroem over over een mooie groote bamboebrug; auto's en beladen karren kunnen er over en dat over een samenstel voor een goed deel van bamboe en idjoektouw.

Nu volgden wij den Zuidelijken oever naar het westen langs den voet der heuvels, die hier de rivier vergezellen tot Leuwisapi. Bij het einddoel Tjoeroeg Djompong in de onmiddellijke nabijheid van Leuwisapi werd in het rivierbed afgedaald om de drie stroomversnellingen te zien en den dam, die ze veroorzaakt, van pyroxenandesiet, een steensoort die hier weinig moet voorkomen.

Het warme zonnetje deed ons verlangen naar een verfrisschend bad te Soeka Berenang, dichtbij Tjimahi, waarlangs de terugtocht zou gaan. Om hiervan te kunnen genieten en de pijnlijke voeten van een enkelen deelnemer rust te geven, ging de terugtocht in karretjes. Van Soeka Berenang bereikten we per auto de stad Bandoeng en de genotvolle dag, ditmaal niet op botanisch gebied gelegen, was achter den rug.

Aan de Redactie van De Tropische Natuur.

Naar aanleiding van de opmerkingen over de „tengoe” in dit tijdschrift reeds gepubliceerd, zou ik ten overvloede nog willen wijzen op eene mededeeling van Dr. SCHUFFNER over pseudo-typheuze koorts in Deli,—verschenen in de September-aflevering van The Philippine Journal of Science, Vol. 10 Section B.

Bedoelde ziekte heeft volgens genoemden onderzoeker veel weg van de Japansche kedani- of tsutsugamushi-koorts; bij de Deli'sche ziekte is de mortaliteit ($\pm 3\%$) echter veel geringer dan bij de kedani koorts.

In Japan wordt deze ziekte door de larve van een *Trombidium*-soort, parasiteerend op de veldmuis; van dit dier overgebracht op den mensch. Met zekerheid kon Dr. SCHUFFNER voor de Deli'sche *pseudo-typhus* een dergelijke infectie-modus niet aantoonen. Op de plantages waar de ziekte voorkomt, hebben de koelies echter veel te lijden van kleine Acarinen. Professor NUTTALL heeft deze indertijd gedetermineerd en wel de eene als de larve van een *Trombidium*, de andere als de larve-vorm van een *Cheyletus* soort. Het directe bewijs evenwel, dat een van deze twee parasieten (of allebei) de *pseudo-typhus* op den mensch overbrengt, is, voorzoover ik weet, nog niet geleverd.

Hoogachtend,

Uw. dw.

J. C. VAN DER MEER MOHR.

Afdeling Bandoeng

Donderdag, 16 Januari hield de afdeling een lezing voor leden en genoodigden in totaal een zeventigtal. Dr van OYE, leider van het laboratorium voor zoetwatervisscherij te Tasikmalaja was de spreker voor dien avond over Vischteelt en -kweek in de Padangsche Bovenlanden.

Spreker vergelijkt de waarde van een rijken vischvoorraad met die van een grooten veestapel als deze heeft de visscherij recht op wetenschappelijke leiding en voorlichting. Daarbij neemt de zoetwatervisscherij nog weer een eigen plaats in en een dwaling is, dat grondige kennis van de zeevisschen die der zoetwatervisschen zou insluiten. Toch was het die dwaling, welke leidde tot te lange verwaarloozing van de hoofdbron voor dierlijk voedsel, van de Inlanders, de zoetwatervischvoorraad. Pas van een jaar terug dagteekent de benoeming van spreker, die het bewijs levert, dat men nu dat groote belang van den goeden kant inziet.

Het eerste onderzoek gold de Padangsche Bovenlanden. Wat inleider het meeste trof was het feit, dat de Inlander en in de Preanger en in de Padangsche Bovenlanden de zoetwatervischkweek drijven op een wijze, die aantoonde, dat ze het, wat betreft de grondgedachten, bij 't rechte eind hebben. Trekken van overeenkomst in de uitoefening in beide bergstreken deed vermoeden, dat men in de eene streek de methode der andere had nagevolgd; bij onderzoek bleek dit juist te zijn. Een bestuursambtenaar heeft de kweekmethode uit de Preanger naar Sumatra overgeplant. De leiding van het bedrijf zal goed doen op den reeds gelegden grondslag voort te bouwen en op wetenschappelijke wijze capaciteit en productiviteit zoo hoog mogelijk op te voeren.

Daarna treedt spreker in bijzonderheden over de inrichting der kweekvijvers, vischvervoer, en de soorten van vijverbewoners. Karperachtigen en labrynthvisschen, die het meest tot de vischbevolking der vijvers bijdragen krijgen een goede beurt. Onderscheidene vertegenwoordigers worden besproken en getoond. Een mooi geprepareerd labrynth van een reuzen gorami trok bijzonder de aandacht.

Ten slotte neemt spreker in beschouwing de bezwaren, die vaak tegen de vijvers worden gehoord. Ze nemen de plaats van sawahs in die voor de voedselvoorziening meer zouden opbrengen dan de vijvers nu doen. Spreker betoogt, dat de vijvers meest dicht bij huis en dessa liggen, waar de Inlander geen sawah aanlegt. Verder kan de opbrengst der vijvers nog zeer worden opgevoerd.

De vijvers zouden de verspreiding der malaria in de hand werken. Andere industrien hebben echter dergelijke schaduwzijden en toch zijn ze er. Een oordeelkundige leiding kan die bezwaren echter zoo al niet geheel ondervangen, dan toch tot een minimum beperken.

Voorzichtigheid in oordeel zij echter aanbevolen. 't Zou geen aanbeveling verdienen den Inlander zijn eenige bron van dierlijk voedsel anders dan op zeer deugdelijk gebleken gronden te ontnemen.

Ten slotte beantwoordt spreker nog enkele vragen door de aanwezigen gesteld.

De Secretaris.

Snoepzuchtige tijtjaks.

Naar aanleiding van Uw artikel over tijtjaks etc. in het November nummer van „De Tropische Natuur” deel ik U mede dat ik heb waargenomen dat deze diertjes verzot zijn op pepermunt. Ik had een aangebroken rolletje pepermunt op mijn schrijftafel liggen en merkte dat er in het bovenste stukje steeds eigenaardige ronde uithollingen kwamen. Ik begreep eerst niet hoe dat kwam, tot ik op een goede keer een tijtjak verraste, die zich te goed deed. Na dien tijd legde ik steeds een pepermunt neer en als ik zat te schrijven zaten er soms wel twee of drie tegelijk te snoepen.

Ze zaten op geen halve meter afstand, doch namen alleen bij onverwachte bewegingen de vlucht en bleven dan achter een portretlijstje hun kans afwachten.

Bojolali, Nov. 18.

N. GROENEVELD.

BESTUURSVERANDERING.

Op een vergadering, gehouden ten huize van den heer Dr. W. DOCTERS VAN LEEUWEN te Buitenzorg werd het Hoofdbestuur, dat nog steeds onvoltallig was, en dat door het aftreden van den 1en Secretaris die binnenkort Batavia verlaat, noodzakelijk aanvulling behoefde, samengesteld als volgt:

Dr. W. DOCTERS VAN LEEUWEN	Voorzitter
Mevr. DOCTERS VAN LEEUWEN	1e Secretaresse
Dr. L. G. DEN BERGER	Vice-Voorzitter
E. DUNLOP	Penningmeester
Dr. A. RANT	Lid.